

Števo Koco - Dejiny zátopovej oblasti

Prví obyvatelia začali prichádzať do zalesnených a ťažko prechodných dolín hornej Cirochy v polovici 15. storočia. Po viac ako pol tisícročí, ktoré odvtedy uplynulo, môžeme s nesmiernym obdivom sledovať nezlomnú vôľu ľudí tohto zastrčeného kúta dnešného Slovenska, ktorou dokázali prekonať všetky úskalia prírody i samotného človeka. Dokázali sa s týmito ťažkosťami vyrovnávať 500 rokov až do doby, keď museli ustúpiť všeobecnému záujmu väčšiny a svoje tak ťažko vybudované domovy opustiť.

Začiatky osídlenia územia hornej Cirochy siahajú do 60-tych až 80-tych rokov 15. storočia. Do týchto rokov spadajú počiatky dedín Starina a Veľká Poľana. Nasledujúcich sto rokov k nim pribudlo ďalších 5 dedín, ktoré s nimi zdieľali zväčša spoločný osud - Smolník, Ruské, Ostrožnica, Zvala a napokon Dara v 70. – 80. rokoch 16. storočia. Prvé písomné zmienky o týchto obciach sa týkajú prvého zdanenia tunajšieho obyvateľstva. Výnimku tvoria iba Starina a Veľká Poľana, o ktorých sa v textoch hovorí v súvislosti s pôsobením zbojníckej družiny Fedora Hlavatého. Všetky tunajšie dediny vybudovali šoltýsi a sediaci prevažne rusínskej národnosti. Celé územie v tej dobe patrilo k rozsiahlym majetkom humenského panstva Drugetovcov.

Poloha územia na hraniciach s poľským Haličskom i Vladimírskom - na periférii akéhokoľvek rozvoja - spolu ťažkými prírodnými podmienkami oddávna určovali neľahké osudy miestnych ľudí. Obyvateľstvo sa venovalo poľnohospodárstvu, pričom sa zameralo najmä na chov dobytky. Kopcovité a kamenisté polia boli málo úrodné, preto tu pestovali len prevažne jačmeň, ovos, hrach a konope. V záhradkách trochu zeleniny, najmä kapusty. O celkovej zaostalosti kraja svedčí aj fakt, že ešte na prelome 18. a 19. storočia sa tu používal dvojpoľný systém obrábania pôdy. Ťažké podmienky ešte viac zhoršovali tamojší páni neustálym zvyšovaním daní. Už v 17. storočí sa neúnosná situácia začína prejavovať spustnutím niektorých usadlostí a znižovaním počtu obyvateľov dedín.

Podstatná zmena nastala po užhorodskom vyznaní viery v roku 1646, kedy obyvatelia dedín prestúpili na gréckokatolícku vieru. O 150 rokov neskôr nahrádzajú staršie drevené, trvácnejšie kamenné kostoly.

Katastrofálna neúroda, ktorá postihla severovýchodné Slovensko v 50-tych rokoch 19. storočia znamenala zníženie počtu obyvateľov severného Zemplína na polovicu. Životné podmienky sa pre tunajší ľud nezlepšili ani po zvyšok storočia a tak nečudo, že sa tento kraj výrazne podieľal na vysťahovalectve – aj do zámoria.

Ďalším tvrdým úderom pre tamojších obyvateľov bola prvá svetová vojna. Nešťastná poloha celého kraja sa znova prejavila v tej najhroznejšej podobe. Práve tieto oblasti sa stali súčasťou prebiehajúcej frontovej línie medzi rakúsko-uhorskou a ruskou armádou. Škody boli znásobené tým, že front tadeto prešiel dva razy, koncom roka 1914 a znova aj o polroka neskôr.

Ani vznik Československa v roku 1918 neznamenal pre obyvateľov hornej Cirochy zásadný obrat k lepšiemu. Poľnohospodárstvo bolo naďalej jediným zdrojom obživy a nové hranice sťažili ľuďom dochádzanie za sezónnymi prácami do oblastí, ktoré pripadli Maďarsku.

Na sklonku druhej svetovej vojny sa poloha znova tvrdo zapísala do života obcí. Všetky dediny boli v apríli 1939 obsadené maďarskou armádou. Vyčíňanie druhej svetovej vojny sa však tomuto kraju vyhýbalo až do konca roku 1944. Po ťažkých bojoch o ruský priesmyk oslobodila sovietska armáda 12. októbra 1944 ako prvú dedinu Ruské. Členitosť terénu sa podpísala na ťažkosti bojov, ktoré so sebou priniesli obrovské materiálne škody. Zničené jednotlivých dedín sa blížilo k 90 %.

Pod ťažkými ranami vojny sa však duch ľudí nezlomil. Napriek možnosti presťahovať sa do voľného českého pohraničia v oblasti Sudet sa väčšina vrátila do rodného kraja a s vypätím všetkých síl sa pustila do obnovy svojich zničených domovov. Štátom nariadená kolektivizácia v roku 1948 nemala v týchto obciach veľký úspech. Napriek novým možnostiam zamestnania sa, najmä v blízkych mestách Snina a Humenné, spätosť s pôdou, ktorú tak ťažko obrábali, nedokázali pretrhnúť.

Päťsto rokov dokázali miestni ľudia odolávať rôznym ťažkostiam a ranám osudu, no poslednej sa museli poddať. V roku 1975 bol vypracovaný plán postupného vysídľovania obcí v dôsledku výstavby vodnej nádrže v lokalite Starina. Problémy so zásobovaním východného Slovenska viedli k rozhodnutiu postaviť nádrž na pitnú vodu, ktorá by zásobovala aj mestá Prešov a Košice. O osude siedmich obcí znova rozhodla poloha, čistota prostredia a len minimálne zdevastovanie civilizačnými vplyvmi. Poslední obyvatelia obcí opustili rodné miesta v roku 1986. Nové domovy našli najmä v Snine a Humennom, no puto s miestami, kde rástli, nikdy nepretrhli.